

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΟΣ ΑΞΙΩΜΑΤΙΚΟΥ

Α'.

Ἐν Παρισίοις διέτριβον ἐν ἀδείᾳ ὅτε ἡ Γαλλία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Πρωσσίας, καὶ ἀφορμὴν εἶχον νὰ ἰδῶ τὸν ἐνθουσιασμὸν τῆς Γαλλικῆς πρωτευούσης, θν, ὡς ἔκτοτε ἔμαθον, ὑπεξέκατον καὶ αὐτοκρατορικὰ χρήματα καὶ κλητῆρες ἀστυνομικοὶ, καὶ ν' ἀκούσω ἀδόμενον τὸν Μασσαλιωτικὸν, ν' ἀκούσω δὲ προσέτι καὶ τὸν λαὸν εἰς τὰ Boulevards, ὅπου ἀνεμιγνυόμην μετ' αὐτοῦ τὸ ἐσπέρας, κραυγάζοντα «à Berlin, à Berlin!»

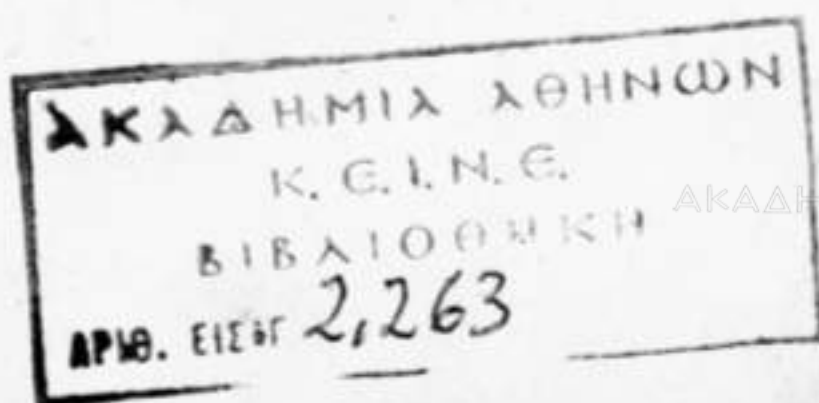
Ἀλλὰ τὸ ἐπιφώνημα τοῦτο δι' ἐμὲ μόνον ἐπέπρωτο νὰ πραγματοποιηθῇ, διότι ἀμέσως ἔλαβον διαταγὴν νὰ ἐπανέλθω εἰς τὴν θέσιν μου τὴν ἐν τῇ σχολῇ· ἐννοεῖται δὲ ὅτι οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἦτον δυνατὸν νὰ μοὶ ἐπέλθῃ ἡ ἰδέα τοῦ ν' ἀπειθήσω καὶ, οὕτως εἰπεῖν, νὰ λειποτακτήσω ὅταν ἐκτύπα τῶν κινδύνων ἡ ὥρα (1). Οὕτω λοιπὸν πειθαρχῶν ἀνε-

(1) Ἀπόσπασμα ἐπιστολῆς πρὸς τὸν πατέρα του, ὅστις τὸν παρεκίνει νὰ μὴ ὑπάγῃ εἰς τὸν ξένον πόλεμον, φυλάττων ἑαυτὸν διὰ τὴν πατρίδα του.

Βερολίνον, τὴν 28 Ἰουλίου 1870.

Φίλτατε πατερ!

Μετ' εὐχαριστήσεως θὰ ἐπροσπάθουν νὰ ἐκτελέσω τὴν

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

χώρησα. Κατὰ τὰ μεθόρια ὑπῆρχε κίνδυνος μὴ οἱ
τελῶναι, πολυπραγμονοῦντες εἰς τὸ κιβώτιόν μου,
ἀνακαλύψωσι τὴν πρωσσικὴν στολὴν, ἣν φρονίμως
εἶχον κρύψει εἰς τὸ βάθος αὐτοῦ, καὶ μὴ ἐγινόμην ὁ
πρῶτος τοῦ πολέμου αἰχμάλωτος. Ἄλλ' εὐτυχῶς
τόσον ἦτον τὸ πλῆθος τῶν ἀποδημούντων, καὶ τόσος
εἰς τὰ τελωνεῖα ὁ θύρυβος, ὥστε διέβην ἀπαρατή-
ρητος, καὶ ἔφθασα σῶος εἰς Βερολίνον.

Ἐνταῦθα εὔρον καὶ εἰς τὸ σχολεῖον τῶν Εὐελπί-
δων τὴν αὐτὴν συγκίνεσιν ἣν ἤσθάνθη πᾶς ὁ Γερ-

θέλησίν σου ἐάν ᾔτο δυνατόν. Ἄλλὰ πρέπει νὰ ὑπάγω καὶ
ἐγὼ εἰς αὐτὸν τὸν πόλεμον. Δὲν δύναμαι νὰ βεβαιώσω ὅτι
τὰ γράμματά μου θὰ σοὶ ἔρχωνται τεκνικὰ ἐκ τοῦ πεδίου
τῆς μάχης, ἀλλὰ θὰ προσπαθῶ νὰ σοὶ γράψω μίαν λέξιν,
ἐάν μοι τὸ ἐπιτρέπη ὁ καιρός.

Οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἐδίστασα ἐάν πρέπη νὰ ὑπάγω ἢ ὄχι.
Νομίζω ὅτι πᾶς τίμιος καὶ ἀφοβὸς ἀνὴρ, ὅστις οἰκειοθελῶς
ἐξέλεξε τὸν στρατὸν εἰς ὃν ὑπηρετεῖ, οὐδέποτε ἡμπορεῖ νὰ
ἐγκαταλείψῃ αὐτὸν ἐν καιρῷ πολέμου, ὅσον καὶ ἂν ἀνήκῃ
εἰς τὴν πατρίδα του. Ἡ περίστασις ἦλθε· θὰ δεῖξω πῶς σκέ-
πτονται καὶ πῶς πολεμοῦν οἱ Ἕλληνες· καὶ ἐάν μείνω ἐπὶ
τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ὁ Θεὸς μ' ἔβαλεν ἐπὶ τῆς γῆς, ὁ
Θεὸς μὲ παίρνει... Εἰς ἐμὲ γράφε πρὸς τὸ παρὸν εἰς τὸ
Cadettencorps, ἕως οὗ νὰ σοὶ εἰπῶ τὴν νέαν διαβύθυσιν.
Περιμένομεν ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν τὴν διαταγὴν εἰς ποῖον
τάγμα θὰ ὑπάγωμεν, διότι ἡ διαταγὴ τοῦ νὰ ὑπάγωμεν
ἐδόθη ἤδη, καὶ βεβαιούται ὅτι τὸ σάββατον (30) θ' ἀνα-
χωρήσωμεν. Ἐγὼ, ἐννοεῖται, θὰ ἔμδω εἰς τὸ Πυροβολικόν.

Χαῖρε, φίλτατε πάτερ. Ἐάν πέσω, πίπτω διὰ τὸ καθή-
κον καὶ τὴν τιμὴν μου. Μὴ μὲ κλαίετε. Ὑπάρχουν ἀξιώ-
τεροι ἐμοῦ. Εἴμεθα Ἕλληνες, καὶ τὸ ὠραιότερον τέλος ἐνὸς
Ἕλληνος εἶναι νὰ πέσῃ εἰς τὴν μάχην.

Ὁ ἀγαπῶν σε υἱός σου
ΑΙΜΥΛΙΟΣ.

μανικός λαός κατὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου. Ἐκορυφώθη δ' αὕτη εἰς ἐνθουσιασμόν, ὅτε ἐγνώσθη ὅτι ὁ Βασιλεὺς προὔτίθετο νὰ πέμψῃ εἰς τὸν στρατὸν τοὺς Εὐέλπιδας τῆς ἀνωτέρας τάξεως ὡς ἀνθυπασπιστὰς φέροντας ξίφος ἀξιοματικοῦ. Τί ἀνώτερον ἐδύνατο νὰ ὀνειρευθῇ μαθητῆς προορίζων ἑαυτὸν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Ἄρεως; Ποῖον εὐρύτερον καὶ πρακτικώτερον σχολεῖον δι' αὐτὸν παρὰ τοιοῦτον πεδῖον πολέμου;

Εἶχον ἤδη συγκροτηθῇ αἱ αἵματηραὶ μάχαι τοῦ Wæerth καὶ Weissenburg, καὶ ἡ ἥττα τοῦ ΜακΜαὼν, τοῦ ἀρίστου τῶν Γάλλων στρατηγῶν, εἶχε συσκιάσει τὸν ἐπὶ Ναπολέοντος τοῦ Α' μεσουρανήσαντα ἥλιον τῆς στρατιωτικῆς δόξης τῆς Γαλλίας, ὅτε, τὴν 4(16) Ἰουλίου 1870, ἦλθεν ἡ παρὰ πάντων ἀνυπομόνως περιμενομένη διαταγὴ τῆς ἐξόδου ἡμῶν. Ἀνέκαθεν ἡ πρόθεσίς μου ἦτο νὰ ὑπηρετήσω εἰς τὸ πυροβολικόν, καὶ τότε ἡ τύχη μὲ κατένειμεν εἰς τάγμα πυροβολικόν, διαταχθὲν νὰ σταθμεύσῃ εἰς ἐπαρχιακὴν τινα πόλιν τῆς βορείου Γερμανίας.

Τὴν ἐπαύριον δ' ἀναχωρήσας, ἔφθασα μετὰ διήμερον σιδηροδρομικὴν ὁδοιπορίαν εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην, ἣν περιττὸν νομίζω νὰ περιγράψω, ὡς καὶ τὴν ἐν αὐτῇ διαμονήν μου. Ἀρκοῦμαι δὲ μόνον μνημονεύων, ὅτι μετὰ πολλῆς δυσἀρεσκείας διέμενον ἐν αὐτῇ, διότι ἐκεῖ οὐδ' ἔβλεπον, οὐδ' ἐδιδασκόμην, οὐδ' ἔπραττόν τι, ἐν ᾧ ἐμάνθανον ὅτι εἰς τὸ μέγα θέατρον τοῦ πολέμου τὰ πρωσσικὰ ὅπλα εἶχον ἄρει τὰς

νίκας τῆς 16 καὶ 18 Αὐγούστου· πρὸς τὸ Vionville καὶ τὴν Gravelotte, διὰ θυσίας ὀλοκλήρων καταστραφέντων ταγμάτων.

Ἀλλὰ τοιαῦτα τὰ τῶν ἀνθρώπων. Ἡ εἰδησις αὕτη, ἥ ἐνσταλάξασα τὸ πένθος εἰς τόσας καρδίας γονέων καὶ συγγενῶν, εἰς ἐμὲ ἤχησεν ὥς ἐλπίς· διότι μετὰ τὰς δύο τελευταίας μάχας μεγάλη ὑπῆρχεν ἀνάγκη νὰ συμπληρωθῶσι τὰ δεκατισθέντα σώματα, καὶ καθ' ἡμέραν ἤρχοντο διαταγαί, καὶ ἄνθρωποι καὶ ἵπποι ἐστελλοντο εἰς αὐτά. Ἀλλ' ἡμέρα διεδέχετο τὴν ἡμέραν, καὶ εἰς ἐμὲ οὐδεμία διαταγὴ ἤρχετο· καὶ ὅτε ποτ' ἐξέφρασα τὴν περὶ τούτου λύπην μου εἰς ἀνώτερον ἀξιωματικόν, ὅστις εὐμενῶς μοι ὠμίλει, ἔλαβον ἀπάντησιν ταπεινοῦσαν μὲν ἐμὲ, χαρᾷ κτηρίζουσαν δὲ τὴν αὐστηρότητα τοῦ πρωσσικοῦ στρατοῦ, ὅτι δὲν ἤμην εἰσέτι ἱκανῶς ἔμπειρος εἰς τὰ τοῦ πυροβολικοῦ, καὶ δὲν ἐδυνάμην νὰ χρησιμεύσω «ἐκεῖ κάτω.»

Εὐτυχῶς ὁμῶς τοιαύτη φαίνεται ὅτι δὲν ἦτον ἡ γνώμη τοῦ σωματάρχου μου, καὶ ταχέως ἀφορμὴ μοι ἐδόθη νὰ γνωρίσω τῆς ἀνθρωπίνου τύχης τὸ εὐμετάβολον. Ἡ 28 τοῦ Αὐγούστου ἦτον ἡμέρα, νομίζω, Κυριακὴ, ὅτε οἱ ἀξιωματικοὶ καθήμενοι εἰς τὴν τράπεζαν καὶ περιμένοντες τὸν ζωμὸν, εἶδομεν αἰφνης εἰσελθόντα τὸν λοχαγόν μου. Ἀποτεινόμενος δὲ πρὸς ἐμὲ, «Ἀνθυπασπιστὰ, μοι εἶπεν, ἂν εἰς δύο ὥρας εἶσαι ἕτοιμος, δύνασαι ν' ἀπέλθῃς μετὰ τῶν ἄλλων εἰς τὸ θέατρον τοῦ πολέμου.»

Μεγίστη ὑπῆρξεν ἡ συγκίνησίς μου εἰς τὸ ἀπρασ-
δόκητον ἄκουσμα. Ὡς ἠλεκτρικῶς ἀνεπήδησα, ἀπό-
φασιν ἔχων ἐντὸς δύο ὥρων ὅπως δῆποτε νὰ εἶμαι
ἕτοιμος. Ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα δὲν ἦτον ὅσον εὐκόλον
ἐνόμιζον, καὶ ἂν ἡ ἀπόφασίς μου δὲν ἦτο στερεω-
τάτη, θὰ ἔμενον βεβαίως ὀπίσω· τόσα εἶχον νὰ
παρασκευάσω, καὶ τόσους τύπους νὰ ἐκπληρώσω.
Πρῶτον ὤφειλον νὰ παρουσιασθῶ εἰς τοὺς διαφόρους
ἀξιωματικούς μου, δι' ὃ ἀπητήθη ἡμίσεια ὥρα.
Ἐπειτα ἀνάγκη ἦτον νὰ λάβω νέαν στολὴν, διότι
ἡ παλαιὰ ἐν ταῖς κακουχίαις τοῦ πολέμου ἐπὶ πολὺν
καιρὸν δὲν θὰ ἔμενεν ἀκεραία· ἡ φροντίς δ' αὕτη
μοὶ ἀφῆρσεν ἔτι μίαν ὥραν. Ἐλειπε δ' εἰσέτι τὸ
ἐφίππιον (ἡ σέλλα), ἐν τῶν κυριωτέρων μερῶν τῆς
ἀποσκευῆς, πρὸ πάντων διὰ τοῦτο, διότι περιέχει
τὰ θυλάκια εἰς ᾗ δύναται ὁ ἀξιωματικὸς νὰ ἐνα-
ποθέσῃ ὅσα πράγματα λαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ. Ἀλλ'
αἱ κλεῖς τῆς ἀποθήκης ἔλειπον, ἔλειπε καὶ ὁ ἄνθρω-
πος ὅστις εἶχεν αὐτάς· οὐδεὶς ἤξευρε ποῦ ἐπῆγεν,
οὐδεὶς ποῦ κατῴκει καὶ ποῦ ἐδυνάμην νὰ τὸν ζη-
τήσω. Ἀὐτὰ καὶ ἄλλα προσκόμματα μοὶ ἔφερον
σχεδὸν πυρετόν· ἔτρεχον πανταχοῦ, τὰ ἀδύνατα κα-
θίστων δυνατά· τέλος ἡ κλεῖς εὗρέθη, ἡ θύρα ἠνεώ-
χθη, καὶ... ἐφίππιον δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὴν ἀποθήκην!

Ἀμέσως ἀπεφάσισα νὰ στρέψω ἀλλαχοῦ τὰς ἐρεῦ-
νας μου· ἀλλὰ ρίψας ἐν βλέμμα εἰς τὸ ὥρολόγιόν
μου, εἶδα ὅτι μόνον δέκα λεπτὰ μοὶ ἔμενον ἔτι μέ-
χρι τῶν δύο ὥρων. Τότε εἶπα· «Ἐμπρός! εἰμὶ στρα-

τιώτης. Τὸ ξίφος μου μοὶ ἀρκεῖ.» Καὶ σπεύσας εἰς τὴν οἰκίαν μου, ἥτις ἔκειτο ἐπὶ τῆς ὁδοῦ πρὸς τὸν σταθμὸν, ἤρπασα μικρὸν δισάκιον τοῦ ὑπηρέτου μου, τὸ χρησιμεῦον εἰς τοὺς στρατιώτας ἵνα φέρωσι τὸν ἄρτον των κατὰ τὰς ὁδοιπορίας, ἔρριψα εἰς αὐτὸ ἐν ὑποκάμισον, τινὰ μανδύλια, κτλ., ἔλαβον τὸ δισάκιον εἰς τὸν ὦμον, καὶ ἐκίνησα διὰ τὴν Γαλλίαν.

B.

Ἡ σιδηροδρομικὴ ἀμαξοστοιχία ἡμῶν συνέκειτο ἐξ 20 ἀμαξῶν, αἵτινες ἔφερον 52 ἀνθρώπους καὶ 405 ἵππους, τεθέντας πάντας κατὰ τὴν τελευταίαν στιγμὴν ὑπὸ τὰς ἐμὰς ἀποκλειστικὰς διαταγὰς, διότι ἤμην ὁ ἀνώτερος μεταξὺ αὐτῶν. Δὲν ἤξεύρω ἂν ἡ σιδηροδρομικὴ αὕτη ὁδοιπορία ἤρρεσεν εἰς τοὺς ἵππους, καὶ περὶ τούτου ἔχω τὰς ἀμφιβολίας μου· εἰς τὰ ἀνθρώπινα ὅμως ὄντα βεβαίως δὲν ἤρρεσε, διότι ἤμεθα στενώτατα εἰς τὰς ἀμάξας, οὕσας πάσας τῆς τρίτης τάξεως. Ἐγὼ τὴν πρώτην νύκτα ἐπροσπάθησα νὰ κοιμηθῶ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῆς ἀμάξης, ἀλλ' «ἄνευ ἀποτελέσματος», ὃ δ' ἀνατέλλων ἥλιος διέκοψε πρῶτος τὰς σκέψεις μου περὶ τοῦ ὅτι τὸ κοιμηθῆναι ἐν τῇ σιδηροδρομικῇ ἀμάξει, τρίτης τοῦλάχιστον τάξεως, συγκαταριθμεῖται μετὰ τῶν ἀδυνάτων πραγμάτων.

Ἐν τούτοις κατὰ τὴν ἡμέραν ἡ ὁδοιπορία ἦτον ἱκανῶς εὐάρεστος, καὶ αἱ πόλεις δι' ὧν διηρχόμεθα